

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму з географії розроблено з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти, чинної програми з географії для 6–11 класів, затвердженої Міністерством освіти і науки України.

Матеріал програми розподілено за такими розділами: «Загальна географія», «Географія материків і океанів», «Географія України», «Економічна і соціальна географія світу».

Загальна географія

Географія як наука, розвиток географічних знань. Об'єкт та предмет вивчення географії. Місце географічних дисциплін в системі наук. Джерела географічних знань. Методи географічних досліджень. Найвизначніші географічні відкриття, видатні мандрівники. Сучасні географічні дослідження та їх значення.

Способи зображення Землі. Форма та розміри Землі. Види руху Землі, їх наслідки. Особливості та відмінності зображення земної поверхні на глобусі, космічних знімках, картах, аерознімках, планах. Поняття «план місцевості», «географічна карта», «топографічна карта». Градусна сітка на глобусі й географічній карті. Легенда карт. Масштаб та його види. Класифікація карт за масштабом, змістом та просторовим охопленням. Визначення напрямків, географічних координат об'єктів, абсолютної та відносної висоти місцевості, глибини морів і океанів. Вимірювання відстаней на різних за масштабом картах. Значення карт у житті людини.

Географічна оболонка та її складові.

Літосфера та рельєф. Внутрішня будова Землі. Будова літосфери, її властивості. Внутрішні процеси, що зумовлюють зміни в земній корі та на поверхні земної кулі. Типи земної кори та гірські породи і мінерали, що її складають. Корисні копалини. Вулкани та землетруси, райони їх поширення. Зовнішні процеси, що зумовлюють зміну земної кори. Основні форми рельєфу суходолу - рівнини, гори. Рельєф дна Світового океану. Острови та півострови. Значення рельєфу в господарській діяльності людини.

Атмосфера і клімат. Поняття «атмосфера». Будова атмосфери, властивості повітря в тропосфері. Сонячна радіація та її розподіл в атмосфері і на земній поверхні. Теплові пояси. Атмосферний тиск: причини і наслідки його змін в тропосфері. Вимірювання атмосферного тиску. Рух повітря. Загальна циркуляція атмосфери. Постійні вітри. Циклони і антициклони. Сезонні та місцеві вітри. Вода в атмосфері. Вологість повітря. Хмари і туман, відмінності в їх утворенні. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Повітряні маси і атмосферні фронти. Поняття «клімат». Кліматичні пояси та області. Залежність клімату від широти місцевості, морських течій, близькості до морів, рельєфу, антропогенного впливу. Погода, добові та сезонні коливання її метеоелементів. Вплив клімату та погоди на господарську діяльність.

Гідросфера, води Світового океану та суходолу. Поняття «гідросфера». Світовий кругообіг води. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки. Властивості вод Світового океану та причини її неоднорідності. Водні маси. Рух води в Світовому океані. Морські течії. Води суходолу – поверхневі і підземні. Річка та її частини. Річкові басейни. Живлення, водний режим і робота річок. Озера, їх походження, властивості вод. Болота, особливості їх утворення та поширення. Льодовики, багаторічна мерзлота. Підземні води, умови їх утворення і залягання в земній корі. Використання Світового океану та вод суходолу у господарській діяльності людини.

Біосфера та ґрунт. Складові біосфери, особливості їх поширення на земній кулі. Походження та поширення життя на Землі. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Ґрунт і його особливості. Вплив господарської діяльності людини на ґрунтовий покрив, рослинний і тваринний світ суходолу та океану.

Географічна оболонка. Поняття про географічну оболонку як найбільший природний комплекс. Загальні закономірності географічної оболонки: цілісність, кругообіг речовин та енергії, ритмічність, комплексність. Зональні та азональні природні комплекси. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людей.

Географія материків і океанів

Материки. Поняття «материк» і «частина світу». Співвідношення і розподіл на Землі материків та океанів. Характеристика материків: Євразія, Північна Америка, Південна Америка, Африка, Австралія, Антарктида (за типовим планом: фізико-географічне положення; історія відкриття і дослідження; природні умови, природні ресурси та їх використання і охорона; природні зони; населення і політична карта; екологічні проблеми; найвідоміші об'єкти, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО; зв'язки України з державами континенту).

Океани. Тихий, Атлантичний, Індійський, Північний Льодовий (фізико-географічне положення, дослідження, природні умови і ресурси, їх використання та охорона, вплив океану на життєдіяльність людей прилеглих материків).

Географія України

Загальні відомості про Україну, географічне положення.

Формування території, сучасні розміри, адміністративно-територіальний поділ. Географічне положення, кордони. Місце України на політичній карті Європи і світу. Господарська оцінка економіко-географічного положення.

Природні умови і ресурси.

Рельєф, тектонічна та геологічна будова, мінеральні ресурси

Основні риси рельєфу України. Тектонічна будова і тектонічні структури. Особливості геологічної будови території України. Геоморфологічна будова. Несприятливі геологічні та геоморфологічні процесів та шляхи запобігання їм. Мінерально-сировинні ресурси. Корисні копалини України, їх класифікація за використанням, закономірності поширення. Паливні корисні

копалини. Діючі та перспективні басейни й райони видобування вугілля, нафти, природного газу, торфу. Рудні та нерудні корисні копалини: басейни, райони залягання та видобування. Мінеральні води та грязі. Проблеми раціонального використання мінеральних ресурсів. Особливості геологічної будови, рельєфу та мінеральних ресурсів своєї місцевості.

Кліматичні умови та ресурси.

Основні кліматотвірні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас. Розподіл температури повітря і опадів на території України. Основні кліматичні показники. Сезонні особливості клімату. Причини виникнення і наслідки дії небезпечних метеорологічних явищ на території країни, їх поширення. Кліматичні ресурси. Сезонні погодні умови і погодні явища. Синоптична карта. Вплив погодно-кліматичних умов на здоров'я і господарську діяльність людини. Охорона атмосферного повітря.

Внутрішні води та водні ресурси.

Загальні гідрологічні особливості території України. Поверхневі води, особливості їх формування і розподілу. Основні річкові басейни та системи. Озера, їх типи; особливості водного режиму. Підземні води. Болота, їх типи і поширення, причини заболочення. Водосховища і канали. Основні артезіанські басейни. Водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання і охорона.

Ґрунти. Рослинність. Тваринний світ.

Ґрунтовий покрив. Умови ґрунтоутворення, властивості, основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Карта ґрунтів України. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси України. Охорона земельних ресурсів.

Рослинний покрив України, закономірності його поширення. Рослинні комплекси лісів, степів луків. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення. Тваринний світ України, закономірності його поширення. Фауністичний склад лісів, степів, луків, боліт, водойм, Українських Карпат і Кримських гір. Тваринні ресурси України, заходи щодо їх відтворенню та охорони. Червона та Зелена книги України.

Природно-територіальні комплекси (ПТК) України і фізико-географічне районування. Умови розвитку і характерні риси природних комплексів. Взаємодія чинників і компонентів ПТК. Ландшафти та їх класифікація. Районування природних ландшафтів, їх відображення на картах. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природні комплекси рівнин – природні зони мішаних лісів, лісостепу, степу. Гірські природні комплекси – Українські Карпати, Кримські гори. Природні комплекси морів – Чорне та Азовське моря. Господарська характеристика природних комплексів, проблеми використання й охорони.

Населення і трудові ресурси.

Кількість, розміщення, статева і вікова структура населення. Територіальні відмінності і чинники розміщення та густоти населення. Природні й економічні умови, які впливають на основні показники розміщення населення. Природний рух населення. Демографічна ситуація. Поняття

«депопуляція». Економічна криза і демографічна політика. Міграція населення, її види та причини. Національний склад населення. Етнографічні групи. Українська діаспора і причини її виникнення і географія. Система розселення населення. Урбанізація та регіональні відмінності в її рівнях. Типи міських поселень. Функції міст і міські агломерації. Сільське розселення та його територіальні відмінності. Трудові ресурси. Зайнятість населення у сфері матеріального виробництва та невиробничій сфері. Проблеми зайнятості і його географічні аспекти.

Господарство України.

Поняття «господарство» і формування національного господарського комплексу. Основні риси структури господарства. Міжгалузеві комплекси. Сучасні проблеми розвитку та територіальної організації господарства.

Промисловість. Загальна характеристика розвитку і розміщення промисловості. Галузева структура, спеціалізація. Сучасні проблеми і перспективи розвитку та розміщення промисловості.

Паливна промисловість та електроенергетика. Структура, місце і роль у господарському комплексі. Вугільна промисловість. Райони добування і використання вугілля, торфу. Проблеми і перспективи розвитку. Нафтова і газова промисловість. Основні райони нафто- і газовидобутку. Центри нафтопереробного виробництва. Електроенергетика, її структура, розвиток і розміщення основних типів електростанцій, ліній електропередач. Екологічні проблеми розвитку паливної промисловості та електроенергетики.

Металургійна промисловість. Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база. Географія чорної металургії. Кольорова металургія. Основні галузі та їх розміщення. Проблеми і перспективи розвитку металургійної промисловості.

Машинобудівна та металообробна промисловість. Значення, місце і роль у господарстві. Структура галузі і принципи розміщення окремих виробництв: важкого, сільськогосподарського, транспортного, електротехнічного та ін. Територіальна організація машинобудування. Проблеми і перспективи розвитку.

Хімічна промисловість. Значення, місце і роль галузі. Сировинна база. Галузева структура хімічної промисловості. Географія окремих виробництв хімічної промисловості. Проблеми і перспективи розвитку.

Лісова промисловість. Структура і значення. Лісове господарство. Деревообробка. Целюлозно-паперове та лісохімічне виробництво. Проблеми і перспективи розвитку. Промисловість будівельних матеріалів. Структура і значення.

Чинники розвитку і розміщення. Географія цементного виробництва. **Легка промисловість.** Художні промисли. Структура, принципи розміщення і географія. Харчова промисловість. Галузева структура, особливості спеціалізації, принципи розміщення і географія. Проблеми і перспективи розвитку.

Туризм. Туризм як складник національної економіки, його види. Чинники розвитку туризму в регіоні, країні. Туристична інфраструктура. Туризм в Україні. Особливості природних рекреаційних ресурсів. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні. Туристичні райони в Україні.

Сільське господарство. Роль, місце і значення сільського господарства. Структура галузі та його основні ланки. Відмінності сільського господарства від інших видів матеріального виробництва. Географія рослинництва. Зернові культури. Вирощування технічних культур, картоплі і овочів. Садівництво, ягідництво і виноградарство. Географія тваринництва. Агропромислові зони.

Соціальна сфера. Галузева структура, значення. Сфера послуг. Структура галузі. Рекреаційно-туристське господарство. Територіальна організація. Проблеми і перспективи розвитку галузі.

Транспорт і міжнародні економічні зв'язки. Роль транспорту та зв'язку в розвитку господарства країни та в міжнародних перевезеннях. Основні види транспорту, їх характеристики, особливості розміщення. Економічні зв'язки України з країнами світу.

Економічні райони. Географічний поділ праці й економічне районування. Донецький, Придніпровський, Північно-Східний, Столичний, Центральний, Причорноморський, Подільський, Північно-Західний, Карпатський райони (коротка економіко-географічна характеристика).

Використання природних умов і ресурсів та їх охорона.

Геоecологічна ситуація. Основні забруднювачі навколишнього середовища. Вплив геоecологічної ситуації на населення. Класифікація природних ресурсів. Природоохоронні заходи. Законодавчі акти про природно-заповідний фонд. Категорії природно-заповідного фонду. Природоохоронні комплекси. Національна екологічна мережа. Моніторинг навколишнього середовища.

Світове господарство. Поняття «міжнародний географічний поділ праці», «світове господарство». Спеціалізація і кооперування, інтеграція країн світу. Світове господарство в період науково-технічної революції (НТР), основні риси НТР. Вплив НТР на галузеву структуру та його розміщення.

Географія промисловості світу. Структура промисловості. Світова паливно-енергетична система. Географія вугільної, нафтової і газової промисловості. Електроенергетика світу. Чорна і кольорова металургія, основні рвйони розвитку і розміщення цих галузей. Машинобудування, його структура і географія основних галузей. Хімічна промисловість, лісова і деревообробна, легка, харчова промисловість.

Географія сільського господарства. Галузева структура. Особливості розміщення галузей рослинництва і тваринництва.

Географія транспорту. Значення і місце в світовому господарстві. Розвиток та розміщення найважливіших видів транспорту: залізничного, автомобільного, повітряного і морського.

Зовнішні економічні зв'язки. Суть та основні форми економічного співробітництва. Міжнародний туризм та його різновиди.

Глобальні проблеми людства. Виникнення і суть глобальних проблем людства. Найважливіші проблеми сучасності: демографічна, екологічна, енергетична, продовольча, бідності, війни і миру, освоєння ресурсів, Світового океану та шляхи їх розв'язання. Прояв глобальних проблем в Україні.

Регіони та країни світу.

Економіко- і соціально – географічна характеристика регіонів та окремих держав (за типовим планом: економіко-географічне положення та його господарська оцінка; природні умови і ресурси; населення і трудові ресурси; особливості галузевої та регіональної структури господарства; промисловість та її структура; характеристика основних галузей сільського господарства; транспорт, основні його види та географія; зовнішньоекономічні зв'язки).

Загальна характеристика країн Європи.

Країни Західної Європи. Німеччина. Великобританія. Франція. Італія.

Країни Центральної та Східної Європи. Польща. Білорусь. Росія.

Загальна характеристика країн Азії. Японія. Індія. Китай. Туреччина.

Країни Америки. США. Канада.

Загальна характеристика країн Латинської Америки.

Загальна характеристика країн Африки.

Загальна характеристика країн Австралії та Океанії. Австралійський Союз.

Приклад екзаменаційного білета

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ КОЛЕДЖ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Вступні випробування
Напрямок підготовки Готельно-ресторанна справа
Спеціалізація Готельне обслуговування
Навчальна дисципліна Географія

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 35

1. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі.
2. Поясніть особливості національного складу населення України.
3. Охарактеризуйте економіко-географічне положення та його господарську оцінку Західної Європи.

Затверджено на засіданні
предметної комісії з географії
Протокол № 1 від 06.04.2018 р.
Голова предметної комісії _____ Н.В. Садова

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ АБІТУРІЄНТІВ З ГЕОГРАФІЇ У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Оцінюючи навчальні досягнення абітурієнтів з географії, необхідно враховувати:

- правильність і науковість викладення матеріалу, повноту розкриття понять і закономірностей, точність уживання географічної та картографічної термінології;
- ступінь самостійності відповіді;
- логічність, доказовість у викладенні матеріалу;
- ступінь сформованості інтелектуальних, загальноосвітніх, специфічних умінь (робота з картографічними, статистичними та іншими додатковими матеріалами).

Результат вступного випробування з географії оцінюється за 12-ти бальною системою:

оцінка «початковий рівень» - 1-3 бали;

оцінка «середній рівень» - 4-6 балів;

оцінка «достатній рівень» - 7-9 балів;

оцінка «високий рівень» - 10-12 балів.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
I. Початковий	1	Абітурієнт розрізняє окремі географічні явища чи об'єкти (гори і рівнини, суша і океан, село і місто, галузь і т. д.) та з допомогою викладача знаходить їх на карті
	2	Абітурієнт за допомогою викладача відтворює окремі факти на елементарному рівні, розрізняє один або кілька запропонованих географічних об'єктів і з допомогою викладача намагається знайти їх на карті
	3	Абітурієнт дає нечіткі характеристики географічних об'єктів; за допомогою викладача знаходить їх на карті, може самостійно розрізнити окремі географічні поняття
II. Середній	4	Абітурієнт частково відтворює текст підручника, дає нечітке визначення основних понять і термінів за допомогою викладача. Називає відповідно до теми конкретного уроку компоненти географічної оболонки та складові господарства; повторює за зразком практичну роботу; під час відповіді намагається користуватись географічною картою
	5	Абітурієнт відтворює частину навчального матеріалу без розкриття причинно-наслідкових зв'язків, описує географічні об'єкти чи явища за типовим планом. Намагається робити висновки без підтвердження їх прикладами; частково володіє обов'язковою географічною номенклатурою
	6	Абітурієнт самостійно дає більшість визначень,

		передбачених темою уроку, відтворює значну частину вивченого матеріалу у відповідності з його викладом у підручнику. На середньому рівні володіє географічною номенклатурою та картою
III. Достатній	7	Абітурієнт має достатні географічні знання й застосовує їх для вирішення стандартних ситуацій. Має цілісне уявлення про природні та суспільні явища, уміє вести спостереження за навколишнім середовищем; достатньо володіє картографічним матеріалом
	8	Абітурієнт засвоїв основні уявлення, поняття й категорії географічної науки про Землю та господарську діяльність людини. Застосовує здобуті знання на практиці, використовуючи прийоми аналізу статистичних даних про господарство і населення, показує їх зміну в часі. Уміє наводити приклади взаємодії людини і природи; знає обов'язкову географічну номенклатуру
	9	Абітурієнт на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, може застосовувати його для виконання практичних робіт; має чіткі уявлення про компоненти природи та просторову організацію господарства; пояснює причинно-наслідкові зв'язки у природі й господарстві; майже безпомилково працює з картографічним матеріалом
IV. Високий	10	Абітурієнт усвідомлює сучасну географічну картину світу, здійснює оцінку певних процесів та явищ, передбачених навчальною програмою; пояснює прикладне значення географічних знань, дає розгорнуту відповідь, відбирає необхідні знання; вільно застосовує більшість географічних понять і може їх класифікувати; добре володіє картографічним матеріалом
	11	Абітурієнт має глибокі знання про об'єкт вивчення, застосовує наукову термінологію, аргументує свої твердження й висновки, уміє працювати з рекомендованими викладачем джерелами географічної інформації; на високому рівні аналізує та використовує картографічну інформацію
	12	Абітурієнт володіє ґрунтовними географічними знаннями в межах вимог навчальної програми, висловлює та аргументує власне ставлення до різних поглядів на об'єкт вивчення; самостійно аналізує природні та суспільні явища, робить відповідні висновки й узагальнення; здатний розв'язувати проблемні завдання; вільно володіє картографічною інформацією та творчо її використовує

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко В.М., Міхелі С.В. Географія: Підруч. для 6 кл. – Харків: «Сиция», 2014. – 256 с.
2. Гілберт Т.Г., Паламарчук Л.Б. Географія: Підруч. для 6 кл. – К.: «Грамота», 2014. – 240 с.
3. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Географія: Підруч. для 6 кл. – К.: «Генеза», 2014. – 256 с.
4. Гілецький Й.Р., Чабан Р.Д., Сеньків М.І. Географія: Підруч. для 7 кл. – Тернопіль: «Навчальна книга - Богдан», 2015. – 304 с.
5. Бойко В.М., Міхелі С.В. Географія: Підруч. для 7 кл. – Харків: «Сиция», 2016. – 288 с.
6. Масляк П.О., Капіруліна С.Л. Географія: Підруч. для 7 кл. – Кам янець-Подільський: «Аксиома», 2015. – 412 с.
7. Топузова О.М., Надтока О.Ф., Назаренко Т.Г., Вішнікіна Л.П. та ін. Географія: Підруч. для 7 кл. – К.: «Картографія», 2015. – 326 с.
8. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Географія: Підруч. для 7 кл. – К.: «Генеза», 2015. – 272 с.
9. Топузова О.М., Надтока О.Ф., Покась Л.А. Географія: Підруч. для 8 кл. – К.: «Оріон», 2016. – 224 с.
10. Гілберт Т.Г., Паламарчук Л.Б. Географія: Підруч. для 8 кл. – К.: «Грамота», 2016. – 272 с.
11. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Фізична Географія України: Підруч. для 8 кл. – К.: «Генеза», 2008. – 288 с.
12. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Географія материків і океанів. Підручник 7 кл. - К.: «Генеза», 2007.
13. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Географія. Підр. 9 кл. - К.: «Генеза», 2009. – 288 с.
14. Надтока О.Ф., Топузов О.М. Географія. Підр. 9 кл. - Львів «Світ знань», 2009. – 223 с.
15. Атлас 6 клас. Загальна географія. – К.: Картографія, 2009.
16. Атлас 7 клас. Географія материків та океанів. – К.: Картографія, 2014.
17. Атлас 9 клас. Економічна і соціальна географія України. – К.: Картографія, 2014.
18. Атлас 8 клас. Фізична географія України. – К.: Картографія, 2014.
19. Атлас 10-11 клас. Економічна і соціальна географія світу. - К.: Картографія, 2014.
20. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Географія (підручник) для 10 кл. –К.: Генеза, 2010.
21. Коберник С.Г., Коваленко Р.Р. Географія (підручник) для 10 кл. – Харків Оберіг, 2010. – 304 с.
22. Паламарчук Л.Б., Гільберг Т.Г., Безуглий В.В. Географія. Підруч. для 10 кл. – К.: «Генеза», 2010.

